

Educació sexual per a previndre la violència de gènere?

written by Marcos Castro | 31 de July de 2023

L'educació sexual és un factor preventiu de la violència de gènere? No sempre, no de qualsevol manera.

Afirmar que l'educació sexual s'ha d'incloure també a l'educació formal, a les nostres escoles i instituts, segurament genere un consens ampli entre la ciutadania. Les [recomanacions de l'OMS](#) al respecte assenyalen que, sent ideal que s'aborde des d'entorns diversos (família, espais informals...), el professorat *"pot ajudar a fer que la joventut accedisca a informació científica i precisa i donar-los suport en el desenvolupament d'habilitats crítiques"*.

Ara bé, això és el que estem fent? Com sosté [Benjamín Menéndez](#), per a la majoria de nosaltres això suposa encara un important desafiament per la manca de rigor que sol envoltar este tema en els diversos fòrums on es planteja, des de la formació inicial i permanent del professorat fins

als tallers que s'imparteixen a l'alumnat. De fet, esta manca de rigor ha pervertit també el debat públic sobre el gènere i la sexualitat, que s'han convertit hui en armes per a alguns sectors que fan molt de soroll, fins i tot des de les institucions, però que contribueixen poc o gens a la cohesió social i que desorienten encara més les i els professionals.

Davant del soroll, subratllem, com ja s'ha fet en este diari, la [importància de l'educació sexual basada en evidències](#). D'altra manera, per molt bona intenció que tinguem i per molt esforç que posem, correm el risc que la nostra tasca professional no siga només inútil, sinó fins i tot contraproduent.

Això és el que passa, per exemple, quan es buida d'atractiu els homes igualitaris i no violents, cosa que [promou la violència de gènere, segons les evidències científiques](#) disponibles. Desenvoluparem esta afirmació, perquè resulta molt paradigmàtica de fins a quin punt és important que l'educació sexual siga "científicament precisa", tal com proposen textualment les [Orientacions tècniques internacionals sobre educació en sexualitat](#) de l'ONU a la pàgina 16.

Ja des de [El amor en la sociedad del riesgo](#) (2004), sabem que hi ha una socialització tradicional i majoritària en les relacions afectivosexuals que ens porta a identificar habitualment aquells homes dominants i fins i tot violents com a més atractius. S'ha demostrat també que esta socialització opera a través d'un [discurs coercitiu dominant](#), de vegades més subtil i d'altres més explícit, però que en tot cas representa un factor de risc per a la violència de gènere.

La ciència, per tant, ja ens proporciona eines intel·lectuals per a poder entendre, analitzar críticament

i transformar una realitat empírica que ens pot costar acceptar: la nostra societat ens programa per a assumir i reproduir que els “xics dolents” triomfen. Una primera derivada d’esta evidència és la [doble moral](#) sobre la qual s’assenta el discurs coercitiu dominant, que significa una ruptura entre ètica i desig, és a dir, que les persones bones i igualitàries siguen percebudes com a menys atractives que les persones dominants i violentes. La segona derivada, fonamental per a sostenir la primera, és la [centralitat del llenguatge del desig](#) per a esta construcció social i, per tant, també per a generar una alternativa. I la tercera derivada, íntimament lligada a les anteriors, és la importància de les [Noves Masculinitats Alternatives \(NAM\)](#) per a construir una socialització alternativa al model tradicional de relacions afectivosexuals, superar la doble moral, unir ètica i desig en les mateixes persones i, amb tot això, previndre la violència de gènere.

Quan es resta atractiu als homes igualitaris i no violents, ja siga de manera intencionada o no, subtil o explícita, a la pràctica s’està reproduint el discurs coercitiu dominant que posa l’atractiu en els homes dominants i, per tant, s’hi està promovent la violència de gènere.

Moltes vegades, este mecanisme el posen en marxa les [Masculinitats Tradicionals Dominants \(MTD\)](#), que sovint intenten ridiculitzar i menysprear els homes que no són com ells. No és estrany: només poden mantenir la seua posició de poder si aconseguen que se’ls perceba com a més atractius que a la resta. Necessiten, doncs, presentar els comportaments dominants i violents com a excitants i els igualitaris i ètics com a avorrits. Són les dues cares de la mateixa moneda.

Tot i això, altres vegades són els mateixos homes

igualitaris o les dones qui accionen el mecanisme. Passa, per exemple, quan es qualifica com a “pobre” o “pobret” un home bo. Quantes vegades hem sentit expressions del tipus “és més bo, el pobre...”? Això es fa fins i tot des de la primera infància, quan es considera com a “enèrgic i espavilat” el xiquet que s’imposa a la resta i com a “paradet” a qui respecta la cua per a pujar al tobogan.

Fins i tot accions organitzades amb la intenció explícita de visibilitzar i empoderar masculinitats alternatives produeixen este mateix efecte quan ignoren la centralitat de l’atractiu. És el que passa, per exemple, quan grups d’homes es posen a planxar al carrer sense aconseguir que altres homes que no són violents o dominants, però que no estan mobilitzats per la igualtat, senten que “ací sí que val la pena estar”. El mateix passa amb produccions culturals com el documental [On són els homes?](#), que presenta com a rebels i revolucionaris homes pel fet que s’abracen, es besen i assumeixen que són culpables de totes les desigualtats per raó de gènere.

El problema de fons d’este tipus d’iniciatives és novament la manca de base científica. En primer lloc, perquè ignoren que **l’únic aspecte important que distingeix les MTD és que tendeixen a establir relacions de dominació amb les dones i amb els altres homes** i que pot ser que planxin, que facin altres tasques de la llar o que no. En segon lloc, perquè presenten com a alternatives allò que en realitat són [Masculinitats Tradicionals Oprimides \(MTO\)](#), ja que els seus plantejaments no superen la doble moral del discurs coercitiu dominant, sinó que la reproduïxen. De nou, MTD i MTO són □□les dues cares de la mateixa moneda. Finalment, en tercer lloc, perquè plantegen les desigualtats de gènere com una qüestió d’homes contra dones (cosa que és impossible de sostenir empíricament, ja que en tota la història hi ha hagut homes i dones a favor i en contra de

la igualtat) i totalment aliena al llenguatge del desig. Expressat d'una altra manera, el seu discurs s'esgota en l'ètica, en allò que seria bo, i ignora la centralitat del desig, allò que resulta atractiu en un determinat context social que, no ho oblidem, tendeix a posar la violència en este lloc. Com s'ignora eixe aspecte, també s'obvia la importància fonamental de les NAM i el seu atractiu, que no es basa en la dominació i la violència, sinó en el posicionament en contra com a forma de superació de la doble moral i factor preventiu de la violència de gènere.

Esta manca de base científica fa que els seus punts de partida per a l'anàlisi dels problemes socials que volen abordar estiguen molt esbiaixats i, per tant, les accions que emprenen per transformar-los tinguen poc, gens o directament un impacte negatiu. Per això arriben poc o res més enllà de les persones i els grups que els defensen de partida i per això mateix no generen grans consensos.

Siguem prudents, doncs, a l'hora d'acollir qualsevol proposta d'educació sexual, vinga d'on vinga, inclosa l'administració educativa, ja que pot ser útil per a protegir les nostres alumnes davant de la violència de gènere, o no, o tot el contrari. La ciència i els organismes internacionals, amb plantejaments basats en la ciència, ja ens proporcionen prou evidències per a poder distingir què està bé i què no en educació sexual. Estes són les fonts d'informació rigorosa que podem consultar, si tenim dubtes sobre una determinada proposta o dinàmica. Esperem que este article us resulte útil per a treballar amb elles.